

РЕЦЕНЗИЯ

От ДОЦ. Д-Р НЕВЯНА ГЕОРГИЕВА ФЕСЧИЕВА, ДМ

**на дисертационен труд
НА Д-Р ИСКРА СТАНЕВА КАПИНЧЕВА
на тема:**

**„КОМПЛЕМЕНТАРНА И АЛТЕРНАТИВНА МЕДИЦИНА - РАЗВИТИЕ И МЯСТО В
БЪЛГАРСКОТО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ“**

**с научен ръководител:
ДОЦ. Д-Р ДЕСИСЛАВА ВАНКОВА Д.М.**

**За присъждане на образователната и научна степен „Доктор”,
област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт”,
научно направление 7.1 „Медицина“,
научна специалност: 03.01.53. „Социална медицина и организация на
здравеопазването и фармацията“.**

Със заповед № Р 109-556/01.12.2020г. на Ректора на МУ-Варна съм определена като външен член на научно жури да представя рецензия за дисертационния труд на д-р Искра Станева Капинчева на тема „Комплементарна и алтернативна медицина - развитие и място в българското здравеопазване“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, професионално направление 7.1. Медицина, област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт.

Кратки биографични данни за докторантката: Родена във Варна през 1963 г. Завършва IV Езикова гимназия с изучаване на френски език „Фр. Жолио-Кюри“ - Варна. Д-р Капинчева се дипломира като магистър по медицина в Медицински университет - Варна през 1988 г. Работи като участъков терапевт в Поликlinikата в гр. Дългопол (1988-1995 г.). От 1995 до 2008 г. е Главен-експерт към Националния център по обществено здравеопазване – гр. София с позиция Ръководител на Музея по история на медицината, гр. Варна. От 2004 г. има практика по хомеопатия, която от 2008 г. е нейно

основно професионално занимание. Има специалност по „Социална медицина и здравен мениджмънт“ (1999 г.). Дипломиран лекар – хомеопат с дипломи от: ЦОРХ – България, МУ–София; Европейския комитет по хомеопатия. Постоянно работи за усъвършенстване в областта на хомеопатията и природолечението. Завършила е семинари и курсове в различни страни - Гърция, Израел, Германия и др., има сертификати по енергийна психология, както и завършен курс по медицински цигун към Международния университет по традиционна китайска медицина – Тяндзин, Китай. Не е прекъснала връзките си с медико-историческата общност и взема участие в нейните прояви. Има голям опит на преподавател по класическа хомеопатия и шуслерова терапия към Немския хомеопатичен съюз и към ЦЗО „Едикта“- София. Член е на Асоциацията на лекарите хомеопати в България; на политическия подкомитет на Европейския комитет по хомеопатия; на Националното дружество по история на медицината; Член е на Европейското общество по интегративна медицина в България, както и на Съюза на учените в България.

Един от основателите на Сдружение „Обществено здраве-99“, което в началото на 21^{ви} век изигра много положителна роля в развитие на приложни изследвания в областта на социално-значимите заболявания. Владее френски, английски и руски езици.

Прегледът на кариерното развитие на докторантката д-р Искра Капинчева показва, че тя трайно е свързана със социалната медицина, общественото здравеопазване, с история на медицината, а в последното десетилетие е отдадена на успешна хомеопатична практика. Всичко това я насочва към избора на темата, която ни представя като дисертационен труд.

Обща характеристика на труда

Представената за рецензия от д-р Искра Капинчева дисертация съдържа 130 страници, онагледена е с 2 таблици и 14 фигури. Използваните библиографски източници са 232, от тях на кирилица са 97 и 135 – на латиница.

Дисертационният труд е добре структуриран в седем основни части: Въведение, Глава I - Литературен обзор; Глава II - Цел, задачи и методология на проучването; Глава III – КАМ в българското здравеопазване. Резултати от собствени изследвания и дискусия; Глава IV - Изводи, Препоръки, Приноси, Заключение; Използвана литература; Приложения.

Актуалността на темата е свързана с нарастващия интерес към нетрадиционните методи и към Комплементарната и алтернативна медицина (КАМ), скрепен с

международни документи. Още през 1999 г. Европейският парламент фокусира вниманието върху неконвенционалните методи за превенция и терапия. Световната здравна организация (СЗО) и Европейската комисия (ЕК) императивно поставят въпроса за търсене на доказателства за ефективността на КАМ. В национален контекст, в България липсват социо-демографски и епидемиологични данни относно търсенето и предлагането на КАМ у нас. Същевременно, народната медицина и природолечението имат дълги традиции, които днес са законово регламентирани (от 2005г.), но не достатъчно проучени.

Дисертационният труд на д-р Капинчева, е първият в национален мащаб, който отговаря на новите подходи, свързани с КАМ, като приближава България до световните и европейски тенденции за интегриране на КАМ към местното здравеопазване.

Във **въведението** си д-р Искра Станева Капинчева обосновава убедително актуалността и важността на избраната тема.

Литературният обзор показва изключителната компетентност и задълбоченост на докторанта в областта на КАМ. Описанията на КАМ-методите и обединяващите КАМ-подходи имат освен научен и образователен принос. Литературният обзор допринася за информираността в областта на КАМ и би бил добро четиво за всички, които участват в здравеопазния процес- от бъдещите лекари до формиращите политиките в здравеопазването.

Очертава се и се разглежда КАМ в неговата многомерност и многопластовост:

- КАМ-концепцията - теоретично изследване - основни понятия и дефиниции;
- Видове КАМ, спрямо рамката на европейския проект SAMbrella, са обстойно представени като същност, историческо развитие и съвременно състояние - акупунктура; антропософска медицина; аюрведа; йога; кинезиология; натуропатия; остеопатия; рефлексотерапия; тибетска медицина; традиционна китайска медицина; фитотерапия; хиропрактика; хомеопатия; шиацу.
- Обединяващите характеристики/подходи за всички КАМ методи.
- Научни изследвания в областта на КАМ - кратък преглед и обосновка на нарастващата нужда от по-обстоен анализ и научни изследвания за всеки конкретен метод.

Литературният обзор е изключително интересен, добре структуриран в четири части и критично представен от докторантката. Това ѝ дава основа за разработване на

перфектно обоснована и онагледена методика, чрез която е осъществила собственото си изследване.

Методика: Методиката на проучването е разработена в три фази. Приложен е конвергиращ паралелен микс-метод дизайн, който се състои от три отделни успоредно протичащи фази с еднакъв приоритет, чиито данни впоследствие се интегрират, за да бъдат интерпретирани и за да се направят изводи и препоръки в края на проучването.

През първа фаза е представен и анализиран историческия, международен и национален КАМ-контекст.

Втората фаза от проучването обхваща количествения анализ чрез собствено обсервационно мултицентрово проучване. Количествените данни са събрани като се използва анкетен метод чрез инструментариум - стандартизиран въпросник за субективна оценка на здравето, EQ-5D-3L.

Трета фаза включва качествено проучване чрез полу-структурирани интервюта, където таргетната популация са родители, които са избрали хомеопатичния метод за лечението на децата си.

Целта и задачите на дисертационния труд са правилно формулирани и добре обосновани. Конкретните научни задачи, обектът, единиците и признаците на наблюдението са свързани със специфичността на разработката. Използвани са адекватно подбрани методи, които взаимно се допълват и дават възможност за цялостна оценка на **комплементарната и алтернативна медицина (КАМ)**. Проведено е собствено проучване със стандартизиран въпросник.

Целта на настоящата дисертация е да се изследва историческото и научно развитие на комплементарната и алтернативна медицина (КАМ), и нейното място в българското здравеопазване с акцент върху хомеопатията като най-разпространен КАМ метод в Европа. Планираните задачи напълно съответстват на общата изследователска цел:

Резултати от собствените проучвания са групирани в седем измерения, даващи изчерпателен КАМ-портрет и ясни насоки за бъдещо развитие на КАМ. Тези измерения са, както следва:

- Нормативна уредба в България;
- SWOT анализ на състоянието на КАМ в България;
- КАМ-методи в България – история и настояще.
- Резултати от собствено количествено проучване в областта на хомеопатията;

- Резултати от собствено качествено проучване в областта на хомеопатията;
- Дискусия към проведените собствени проучвания;
- Място на КАМ в българското здравеопазване – интегриране и интерпретиране на научните резултати.

Цялостното количествено изследване потвърждава необходимостта от повече научна информация за хомеопатията, но и въобще за приоритетното значение на научните подходи към КАМ.

Анализът на представените собствени изследвания и изводи в областта на хомеопатията води и до оформянето на следните подходи:

- 1) по-широко разбиране и социално насърчаване на хомеопатията като КАМ в България;
- 2) по-голямо оценяване на значението на хомеопатията, основана на доказателства, за общественото здраве;
- 3) нарастващ интерес към използването на инструментите, свързани с оценка на качеството на живот като докладвани от пациентите резултати при мониторинга на терапиите за хронични състояния, включително КАМ и по-специално хомеопатията.

Изводите от проучването логично произтичат от анализа на изследователски резултати. Д-р Капинчева прави изводи, които съответстват на поставените пет задачи в проучването изследването. Очертават се следните стратегии за развитие:

- **Колаборативна стратегия** - съвместна работа на КАМ-специалисти от практиката с научни работници, обединени в обща кауза: търсене на научни доказателства за механизмите на действие, в подкрепа на ефективността, ефикасността, безопасността на КАМ; в полза на пациентите и на хората, които искат да водят природосъобразен и здравословен начин на живот.
- **Комуникационна стратегия** - Комуникационната стратегия е ключова за коректното, единно и цялостно представяне на концепцията КАМ в обществото. По отношение на таргетните групи, комуникационната стратегия би трябвало да се диференцира като специализирана (насочена към професионалното съсловие) и целяща повишаване на здравната грамотност на хората (насочена към цялото общество). Посланията трябва да са коректни т.е. научнообосновани и разбираеми.

- **Конструктивна стратегия** - изграждане или надграждане на устойчива, стабилна и развиваща се КАМ, като част от цялостната структура на здравеопазването в България.

Отправени са конкретни препоръки към различните участници в здравеопазния процес:

- ✓ Препоръки на ниво национална здравна политика за КАМ;
- ✓ Препоръки относно инвестиране в научни изследвания в областта на КАМ;
- ✓ Препоръки на образователно ниво;
- ✓ Препоръки на ниво професионална интеграция;
- ✓ Препоръки на социално ниво;
- ✓ Препоръки на ниво правни и етични аспекти;
- ✓ Препоръки на съсловни и пациентски организации.

Посочените **приноси** са с оригинален и практико-приложен характер, което приемам и подкрепям.

Авторефератът към дисертационния труд отразява напълно структурата на разработката и съдържа в себе си най-важните резултати и изводи от проучването.

Във връзка с темата на дисертацията има три представени публикации и три участия в научни и обучителни форуми, включително и международни, които са свързани с темата на дисертацията. Приветствам представянето на публикация в международно реферирано списание с импакт фактор (BMC Public Health, IF: 3.275), което е важно за видимостта на научните резултати сред академичната общност. В тази връзка е важен и фактът, че Д-р Капинчева има профил в световните платформи за наука: ResearchGate и Google scholar. България вече не е „бяло поле“ на картата на КАМ.

Лични впечатления и препоръки: Свидетел съм на личностното и професионално развитие на Искра Станева Капинчева още от студентските ѝ години. Социално ангажирана, защитаваща каузи, безспорно много добре теоретично подготвена, силна личност с иновативен дух и самостоятелно мислене, тя логично се ориентира към неконвенционални и недостатъчно разработвани теми за България. Работи с истинско вдъхновение, вероятно защото обича това, което върши. Убедена съм, че д-р Капинчева няма да спре до тук. Пожелавам ѝ успешно развитие като лекар, преподавател и изследовател.

Заклучение

Дисертационният труд на Искра Станева Капинчева на тема: „Комплементарна и алтернативна медицина - развитие и място в българското здравеопазване“ е пионер в изследванията на неконвенционалните методи у нас. Прокарва се път за следващи медико-социални и клинични проучвания в КАМ-областта. Представената разработка покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на МУ-Варна за неговото прилагане.

Във връзка с всичко изложено по-горе давам своята положителна оценка и убедено препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност 03.01.53 „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ на д-р Искра Станева Капинчева.

09.02.2021г.

Рецензент:

/доц. Н.Фесчиева, д.м./